

image not found or type unknown

Publikation

Lojalitetsplikt inom avtalsförhållanden

21 februari, 2022

I avgörandet "Omsättningsmålet" (T 5613-20) från december förra året prövade Högsta domstolen frågor angående förekomsten och omfattningen av avtalsparters skyldighet att vara lojala mot varandra. Målet tydliggör bland annat under vilka förutsättningar en avtalspart kan anses ha fullgjort avtalet på ett lojalt sätt. Eftersom lojalitetsplikten kan ha betydelse inom ramen för entreprenadavtalsförhållanden är avgörandet även intressant ur ett entreprenadrättsligt perspektiv.

Inledning

Lojalitetsplikt avtal/entreprenad

Inom avtalsförhållanden har parterna en skyldighet att vara lojala mot varandra. I ett avgörande från Högsta domstolen som döpts till "Omsättningsmålet" kom domstolen att pröva frågor om förekomsten och omfattningen av denna lojalitetsplikt. Bakgrunden till det aktuella målet var följande. Genom ett aktieöverlåtelseavtal hade samtliga aktier i ett bolag sålts till två privatpersoner. Som en del av avtalet skulle de två köparna på dagen de tillträdde aktierna överta hälften av ett borgensåtagande från säljaren. Resterande del av borgensåtagandet skulle köparna överta när och om det överlåtna bolagets årsomsättning översteg 10 miljoner kronor eller när bolaget omsatt totalt 10 miljoner kronor räknat från tillträdesdagen. Ungefär ett år efter att avtalet ingåtts kom köparna att överlåta samtliga tillgångar i bolaget genom en så kallad inkrämsöverlåtelse till andra bolag. Bolaget försattes kort därefter i konkurs och nådde aldrig upp till det villkorade omsättningskravet. Säljaren infriade därför på egen hand den resterande delen av borgensåtagandet och krävde därefter köparna på motsvarande belopp.

Frågorna som Högsta domstolen hade att besvara i målet var om köparna haft en skyldighet att verka lojalt för att uppnå det omsättningsmål som skulle utlösa deras åtagande att överta säljarens resterande borgensåtagande och om de i så fall ådragit sig skadeståndsskyldighet genom att åsidosätta denna skyldighet.

Högsta domstolens bedömning

Inledningsvis konstaterade Högsta domstolen att det inom avtalsrätten finns en allmän lojalitetsplikt som innebär att parterna i

en avtalssituation många gånger har en skyldighet att visa lojalitet mot varandra trots att detta inte uttryckligen framgår av lag eller parternas avtal. Enligt Högsta domstolen innebär lojalitetsplikten ett krav för parterna att verka så att avtalet genomförs i enlighet med dess villkor och att en part som utgångspunkt måste avhålla sig från att handla på ett sätt som riskerar leda till att motparten drabbas av skada. Domstolen poängterade dock att det i vissa fall får accepteras att en part vidtar för parten ekonomiskt rationella åtgärder, även om åtgärderna kan drabba motparten negativt. Vidare framgår att lojalitetspliktens omfattning måste ställas i relation till motpartens rimliga förväntningar och att avtalet i sig, omständigheterna kring dess tillkomst samt senare inträffade förhållanden då är av stor betydelse.

I det aktuella fallet förklarade Högsta domstolen att parternas avtal innebar en skyldighet för parterna att lojalt eftersträva det genom avtalet uppsatta omsättningsmålet. Det faktum att säljaren tagit en risk i förhållande till omsättningsmålet samtidigt som säljaren genom avtalet också förlorade kontrollen över verksamheten innebar enligt Högsta domstolen att särskilda krav kunde ställas på köparna att agera så att avtalet genomfördes på ett lojalt sätt. Domstolen ansåg att den inkråmsaffär som köparna låtit utföra fått till följd att en mycket stor del av bolagets omsättning hamnat utanför bolaget och att köparna därmed direkt motverkat det mellan parterna förutsatta omsättningsmålet. Köparna hade inte visat att de åtgärder som vidtagits av dem var företagsekonomiskt nödvändiga och domstolen fastslog därför att köparna åsidosatt sin lojalitetsplikt. Mot denna bakgrund beslutade Högsta domstolen att köparna därmed blivit skadeståndsskyldiga gentemot säljaren med ett belopp motsvarande det av säljaren infriade borgensåtagandet.

Lojalitetsplikten i förhållande till entreprenadavtalsförhållanden

Det finns vissa omständigheter som talar för att författarna till de entreprenadrättsliga standardavtalen AB 04 och ABT 06 velat påminna parter om lojalitetsplikten och att parterna i viss mån har att räkna med att lojalitetsplikten kan komma att bli tillämpbar inom deras avtalsförhållande. Bland annat framgår av förorden till AB 04 och ABT 06 att parterna inom ramen för den allmänna lojalitetsplikten bör visa varandra förtroende och öppenhet. Därutöver talar kommentarstexterna till bestämmelserna om hinder och förlängning i AB 04 kap. 4 § 3 och ABT 06 kap. 4 § 3 om en allmän lojalitetsplikt mellan parterna. Mot denna bakgrund är Högsta domstolen klargöranden angående förekomsten och omfattningen av lojalitetsplikten intressanta även ur ett entreprenadrättsligt perspektiv, trots att avgörandet inte direkt rörde ett entreprenadavtal. Avgörandet kan utgöra ett exempel som påminner avtalsparter i entreprenadavtalsförhållanden om att det kan finnas en plikt för dem att lojalt fullfölja avtalet. Avgörandet visar också att det kan finnas skäl för en sådan avtalspart att vara försiktig när åtgärder vidtas som riskerar att leda till skada för dennes motpart i avtalsförhållandet.